

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาตินั้นมุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ของนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพนิสิตนักศึกษาที่ได้รับคุณวุฒิในแต่ละระดับคุณวุฒิ ได้แก่ ระดับอนุปริญญา ระดับปริญญาตรี ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง ระดับปริญญาเอก และการสื่อสารให้สังคมและชุมชน รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าใจได้ตรงกันพร้อมทั้งเชื่อมั่นถึงผลการเรียนรู้ที่บัณฑิตได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาจะช่วยกำหนดความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้มั่นใจถึงผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษานั้นคือ คุณภาพของบัณฑิตที่ศึกษาจบจากแต่ละสถาบันการศึกษาจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจ เป็นที่พึงใจของผู้ใช้บัณฑิตและเป็นคนดีของสังคม ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทั้งหมดของประเทศตระหนักถึงคุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะเป็นผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษา จึงส่งผลให้หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลและส่งเสริมการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา เรียกว่า สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือ สกอ. ได้ดำเนินการโครงการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HED) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม บัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาต่างๆ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุมมาตรฐานผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552)

ดังนั้น การบรรลุผลสำเร็จในมาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านจะแตกต่างกัน จะต้องใช้กลยุทธ์การสอนและสื่อการสอนที่เหมาะสมกับรูปแบบต่างๆ ของการเรียนรู้ รวมทั้งมีการประเมิน

ประสิทธิผลของการสอนนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นสำคัญ เพื่อให้มั่นใจว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จเหล่านี้ จะทำให้นักศึกษามีคุณภาพของบัณฑิตจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง

การศึกษาทางไกล (Distance Education) เป็นกิจกรรมที่สถาบันการศึกษาจัดขึ้น เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนของประเทศได้รับการศึกษา เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างไกลกัน แต่มีปฏิสัมพันธ์โดยเน้นระบบการสื่อสารทุกชนิด ในการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การเรียนการสอนทางไกลมีคุณค่าในการแก้ปัญหาการศึกษา เพราะเป็นการจัดรูปแบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น (สถาพร จันทเรนทร์, 2543) เป็นระบบการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยอาศัยสื่อการสอนในลักษณะของสื่อประสม โดยการใช้สื่อต่างๆ ร่วมกัน อาทิเช่น ตำราเรียน เทปเสียง แผนภูมิ คอมพิวเตอร์ หรือโดยการใช้อุปกรณ์โทรคมนาคมและสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์เข้ามาช่วยในการแพร่กระจายการศึกษาไปยังผู้ที่ปรารถนาจะเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางทั่วทุกท้องถิ่น (กิดานันท์ มลิทอง, 2548) ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อที่ทางสถาบันการศึกษาจัดให้ ทำให้ผู้เรียนในระบบนี้ต้องมีคุณลักษณะที่จะเรียนรู้การนำตนเอง สามารถควบคุมจิตใจหรือการกระทำของตนเองในการเรียนรู้ได้ มิฉะนั้นผู้เรียนจะไม่ประสบผลสำเร็จ (สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ, 2540) แต่ที่ผ่านมามีพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้สื่อที่ยังไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่มุ่งหวังเพื่อผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ได้ เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนทางไกลเน้นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบกับสื่อเสริมอื่นๆ เพียงสื่อใดสื่อหนึ่ง และด้วยข้อจำกัดของสื่อแต่ละประเภททำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน และยังไม่ครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่มีอยู่ในมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติทั้ง 5 ด้านตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า จากกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางด้านการบริหารจัดการ การแข่งขัน และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาทางไกล มีการเรียนรู้แบบผสมผสานมีการนำสื่อที่หลากหลายรูปแบบมาผสมผสานกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้ ดังที่ จินตวีร์ คล้ายสังข์และประกอบ กรณียกิจ (2552) กล่าวว่า การเรียนแบบผสมผสาน (Hybrid/Blended Learning) ถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ภายใต้การศึกษาทางไกล (Distance Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ (Anyone, from Anywhere, and at Anytime)

การศึกษาทางไกลเน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำให้สื่อมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก สื่อรูปแบบเดียวไม่สามารถตอบสนองลักษณะของ

ผู้เรียนที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงมีการนำสื่อหลากหลายมาผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น เรียกว่า “Hybrid Media” ซึ่งเป็นการผสมผสานสื่อที่มีลักษณะแตกต่างกัน นำจุดเด่นของสื่อแต่ละประเภทมาผสมผสานให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาของบทเรียน ซึ่งได้ผลดีกว่าการเลือกสื่อเพียงประเภทเดียวมาเป็นที่สำหรับการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มจุดแข็งและลดจุดอ่อนที่พบในการเรียนมาใช้กับลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและตัวผู้เรียน ดังที่ นฤมล ตันธสุเรศรัฐ และคณะ (2542) กล่าวว่า ในทางปฏิบัติการจัดกิจกรรมการศึกษาทางไกลนั้น ผู้เรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อประสมต่างๆ ผู้เรียนมักจะประสบปัญหาในเรื่องการติดต่อกับผู้สอนในขณะที่ศึกษาแล้วไม่เข้าใจหรือต้องการความรู้เพิ่มเติม สื่อประสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนมากขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้รวดเร็วและหลากหลายขึ้น และกิดานันท์ มลิทอง (2548) ที่กล่าวว่า การเลือกหรือการจัดสื่อเพื่อใช้ในการศึกษาทางไกล จะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาที่ว่า ถ้าผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสื่ออยู่ตลอดเวลาหลายๆ ก็จะเกิดการเบื่อหน่าย ยิ่งถ้าสื่อนั้นเป็นสื่อชนิดเดียวกันหรือเป็นสื่อทางวิชาการที่ยุ่งยากซับซ้อนทำให้ไม่สนุก ผู้เรียนก็จะยิ่งท้อถอยหมดกำลังใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นสื่อที่ใช้ควรเป็นสื่อที่มีการเสริมแรง ให้กำลังใจและให้ผู้เรียนสามารถรู้ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะๆ การใช้สื่อในการเรียนแบบนี้จึงควรอยู่ในลักษณะสื่อประสมโดยมีสื่อใดสื่อหนึ่งเป็นหลักและมีสื่อชนิดอื่นเป็นสื่อเสริม ทั้งนี้เพราะสื่อแต่ละอย่างมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในตัวเอง การศึกษาจากสื่อชนิดเดียวอาจจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจึงต้องอาศัยสื่อชนิดอื่นประกอบเพื่อเสริมความรู้

Richard (2003) กล่าวว่า การศึกษาทางไกล มีพื้นฐานการออกแบบการเรียนการสอน โดยการประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบผสมผสาน ไม่ว่าจะป็นวิธีการเรียนและความหลากหลายของสื่อ เพื่อให้มีการบูรณาการที่ดีที่สุดของวิธีการเรียนการสอน การออกแบบ เป็นความคิดที่แปลกใหม่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และ Jolly and Philip (2010) กล่าวว่า เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนทางไกล ความต้องการการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมาก ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขการเรียนรู้ใหม่ สื่อใหม่เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมาก ผู้ออกแบบระบบการเรียนการสอน มีหน้าที่ในการเลือกสื่อเป็นที่เหมาะสม ซึ่งสื่อแต่ละประเภทมีบทบาทหน้าที่เจาะเจาะจงที่สามารถสนับสนุนความสำเร็จในการเรียนรู้ จะต้องคัดเลือกสื่อที่เหมาะสมที่สุดในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2547) ที่กล่าวว่า การใช้สื่อประสมเป็นการนำจุดเด่นของสื่อชนิดหนึ่งมาช่วยแก้ไขจุดอ่อนของสื่ออีกชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนให้มากขึ้น การสร้างปฏิสัมพันธ์นับว่าเป็นหัวใจของการสอนในระบบการศึกษาทางไกล เพราะโดยธรรมชาติของการสอนโดยวิธีนี้ผู้เรียนมีโอกาสพบกับผู้สอนน้อยมาก ถ้าผู้เรียนมีโอกาสติดต่อกับผู้สอนได้มากขึ้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการเรียน ช่วยลดปัญหาการศึกษาด้วยตนเองและลดปัญหาการออกกลางคัน

ฐิติชัย รักบำรุง (2555) และ Richard (2003) กล่าวว่า จุดเริ่มต้นที่จะนำสื่อแบบผสมผสานมาใช้เพื่อจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน จะต้องตรวจสอบอย่างละเอียด ควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากสื่อที่มีความแตกต่างกัน ลักษณะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และบริบทของเนื้อหา รายวิชา การคิดวิธีการให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบเดิม พัฒนาลักษณะของการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อให้ได้รูปแบบเหมาะสมกับผู้เรียนจนนำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนทางไกลมีประสิทธิภาพสามารถผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อผสมผสานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาทางไกล เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผน พัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนที่มีความแตกต่าง โดยใช้สื่อที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบและมีจุดเด่นที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
4. เพื่อประเมินรูปแบบสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. รูปแบบสื่อผสมผสาน หมายถึง องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ส่วนนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์และผลป้อนกลับ ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยนำสื่อหลายๆ ประเภทมาใช้ร่วมกัน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อให้ตอบสนองคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา 5 ด้าน
2. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา หมายถึง รูปแบบการจัดการสอนในระบบทางไกลที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด ซึ่ง

ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี

3. การศึกษาทางไกล หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างไกลกัน ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์โดยอาศัยสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนการสอนตามเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม

4. สื่อผสมผสาน หมายถึง การนำสื่อหลายๆ ประเภทมาใช้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการเรียนรู้

5. การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าการเรียนรู้และคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ

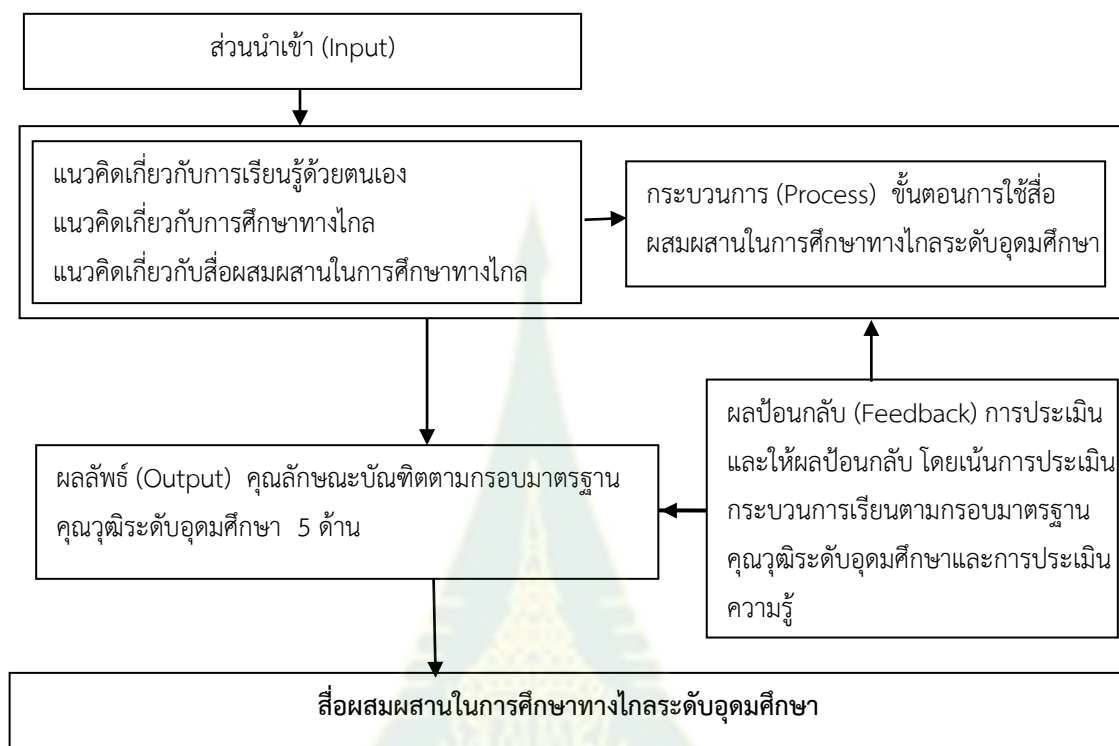
1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนซึ่งเคยสอนในระบบการศึกษาทางไกลในมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษา

2) ประชากรที่ใช้ในการทดลองรูปแบบสื่อผสมผสาน ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชา 91723 การวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 107 คน

1.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

- 1) ตัวแปรต้น ได้แก่ สื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา
- 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการประเมินคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และความพึงพอใจต่อสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้รูปแบบสื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และเป็นนวัตกรรมใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเปิด
2. สามารถนำหลักการในการพัฒนาสื่อผสมผสานในมหาวิทยาลัยเปิดอื่นที่มีความคล้ายคลึงกัน